

Dokumentacja (fragment) złożona do konkursu na kuratorski projekt
wystawy w Pawilonie Polskim na 57 Międzynarodowej Wystawie
Sztuki w Wenecji 2017.

Artyści: Grzegorz Sztwiertnia i Joanna Zemanek

Tytuł: Jeszcze Polska

Kuratorka: Monika Koziół

KONCEPCJA WYSTAWY W PAWILONIE POLSKIM

NA 57 MIĘDZYNARODOWEJ WYSTAWIE SZTUKI W WENECJI W 2017 ROKU

Projekt bezpośrednio dotyczy problemu funkcjonowania mniejszości etnicznych identyfikujących się z innym narodem niż ten, którego teren zamieszkują. Punktem wyjścia jest historia Łemków. Za pomocą narzędzi i form z obszaru sztuk wizualnych artyści ukazują możliwe modele asymilacji mniejszości. Wybór tematu i sposób jego prezentacji podyktowany jest jego aktualnością (migracja i asymilacja ludności) oraz możliwościami artykulacyjnymi i perswazyjnymi języka sztuki oraz samej formuły Biennale (pawilony narodowe).

Polska w momencie odzyskania niepodległości w 1918 była zróżnicowana etnicznie. Przedstawiciele mniejszości stanowili ponad jedną trzecią obywateli państwa. II wojna światowa spowodowała dużą zmianę. Aktualnie mniejszości stanowią zaledwie kilka procent ludności. Tym samym Polska należy do tych europejskich państw, które mają ich najmniejszy odsetek.

Historia Łemków, a właściwie historycznych Rusinów, sięga czasów formowania się państwowości Polski i Rusi, tj. VIII i IX w. Zamieszkiwali oni południowe i wschodnie tereny obecnej Polski oraz północną część Słowacji. Charakteryzowała ich własna wschodnia mowa, kultura i religia. W zamyśle polityków powojenna Polska miała być państwem jednolitym narodowościowo. W latach 1940-46 ok. 480 tys. Rusinów-Ukraińców deportowano do ZSRR, a w 1947 władze PRL w ramach Akcji „Wisła” przesiedliły 150 tyś. Łemków na zachodnie i północne ziemie Polski. W 1950 deportowano ostatnich autochtonów z Rusi Szlachtowskiej. Po tych działaniach tereny te opustoszały. Łemkowie zostali skazani na asymilację, zmieniono strukturę demograficzną regionu oraz krajobraz historyczno-kulturowy. Dopiero w latach 1956-58 częściowo umożliwiono im powrót na ziemie przodków. W znikomym procencie trwa on do chwili obecnej. W 2017 przypadnie 70. rocznica Akcji "Wisła".

Do dzisiaj Łemkowie bardzo aktywnie pielęgnują, kultywują i wspierają działania na rzecz zachowania własnej kultury i narodowej tożsamości. Jednocześnie, przy dbałości o własne korzenie, chętnie asymilują się jako obywatele polscy narodowości łemkowskiej.

Wystawa tworzy obraz swoistej „ziemi obiecanej” – hipotetycznego i wg artystów możliwego obszaru harmonijnej koegzystencji różnych modeli „polskości”.

Kluczowy element projektu, przeniesiona połąć łemkowskiej ziemi z terenu należącego do Polski, to symbol „pokojoyej” asymilacji. Jest to próba stworzenia warunków umożliwiających funkcjonowanie fragmentu zieleni w niezmięnionej formie w innym, pozornie niesprzyjającym otoczeniu. Natomiast transmisja z miejsca jej wyrwania to obraz procesu ukazującego ponowne „zasiedlenie” przez roślinność opustoszałego terenu.

SCENARIUSZ WYSTAWY W PAWILONIE POLSKIM

NA 57 MIĘDZYNARODOWEJ WYSTAWIE SZTUKI W WENECJI W 2017 ROKU

/WERSJA SKRÓCONA/

Składowe wystawy:

1. Fragment łemkowskiej ziemi/łąki.

Łąka będzie pochodzić z miejscowości Bielanka w Beskidzie Niskim, ze wsi z której wysiedlono 90% mieszkańców pochodzenia łemkowskiego w czasie akcji "Wisła" w 1947 (przyszły rok będzie zatem 70. rocznicą). Część rodzin powróciła do tej wsi, ich potomkowie mieszkają tutaj do dziś. Przeniesiona łąka pokrywać będzie powierzchnię podłogi głównej sali Pawilonu.

2. Transmisja na żywo z miejsca, z którego przeniesiono fragment ziemi, projektowana na ścianie w przedsionku Pawilonu.

Transmisja wszystkich procesów wegetacyjnych w miejscu wyrwanej ziemi - rewitalizacji bez ingerencji człowieka. Transmisja będzie trwać nieprzerwanie przez cały okres wystawy i będzie wyświetlana na ścianie przedsionka nad wejściem do głównej sali. Widz wschodząc do sali głównej przez przedsionek będzie doświadczał realności miejsca w dwójnasób: najpierw poprzez obraz transmitowany na żywo, następnie poprzez bezpośrednie doświadczenie samego fragmentu miejsca (wyrwany grunt) przeniesionego ze wsi Bielanka.

3. Pejzaż miejsca, z którego został wyrwany fragment łąki (wieś Bielanka) odtworzony w technice koralikowej (krywulkowej) na podstawie fotografii wykonanej przez autorów projektu.

Skala tej realizacji powinna być docelowo jak największa – np. 300 cm x 450 cm – format zdjęcia panoramicznego 6 x 9. Widz, wchodząc do głównej sali, zobaczy ten sam obraz (pejzaż z fragmentem łąki sprzed jej wyrwania wykonany w technice krywulkowej – tradycyjnej łemkowskiej technice rękodzieła), który właśnie minął w przedsionku (transmisja).

4. Tapeta w formie jednolitego pasa pokrywająca trzy ściany wnętrza głównej sali utworzona z kompletnej listy nazwisk osób przesiedlonych w czasie Akcji Wisła (1947) – lista taka jest wydana i dostępna.

5. Prezentacja portretów fotograficznych Łemków sprzed Akcji „Wisła” oraz współczesnych.

Łemkami, jako jednolitą genetycznie grupą etniczną szczególnie interesowali się zarówno etnografowie i antropolodzy – jak i hitlerowscy naukowcy. Zdjęcia archiwalne, prezentowane w Pawilonie pochodzą z archiwum Rodziny Łopacińskich. Do archiwalnego wyboru zostaną dołączone zdjęcia współczesnych Łemków wykonane przez artystów. Zdjęcia (około 150 czarno-białych odbitek w formacie A4 każda) zainstalowane zostaną na ścianie wejściowej, wewnątrz głównej sali, w jednolitym pasie (jedno przy drugim) na wysokości wzroku.

6. Budowa bliźniaczej – łemkowskiej strony internetowej – zakładki na oficjalnej stronie Pawilonu Polskiego.